

Kunst zonder onderwerp.

Iedereen weet dat het in schilder- en beeldhouw- /
kunst gaat om de uitbeelding van het eigenlijke van kunst /
en niet om de voorstelling waarin dit gekleed is. Maar /
niet iedereen is er van overtuigd dat dit eigenlijke gebeeld /
kan worden enkel door de onderlinge verhoudingen van /
lijnen, kleuren of vormen, dus zonder een bepaald onder- /
werp. //

Het eigenlijke van kunst is niet te omschrijven. Van daar /
geeft een bepaald onderwerp, dat altoos min of meer om- /
schrijvend is, een valschen of beperkten indruk er van. //

Het eigenlijke van kunst is hetgeen dat onze schoonheids- /
ontroering uitbeeldt of <- [xxx]> bewerkt. Het is universeel en /
valt buiten onze subjectieve ziening. Hoe meer deze zie- /
ning is uitgesloten, hoe zuiverder de kunstuiting is. //

Alle ware kunst komt voort uit universeele bron. Zij /
komt intuïtief tot stand. Het eigenlijke van kunst is /
de beeldende uitdrukking van het – evenmin te om- /
schrijven – leven in al zijn volheid en rijkdom. De /
diepste gewaarwording er van is ten allen tijden „har-
monie” genoemd. Harmonie is steeds als eerste kunst- /
eisch gesteld. Zij wordt door het evenwicht der verhou- /
dingen van lijn en kleur en vorm tot stand gebracht. /
De kunstenaar streeft naar dit evenwicht door het ryth- /
me der compositie. In deze is de verhoudingsbeelding, /
het rythme, hoofdzaak, terwijl de beeldingsmiddelen /
bijzaak zijn. //

Het is duidelijk dat harmonie het meest zuiver benaderd /
wordt door de meest zuivere <+ d.i. meest klare> beeldingsmiddelen. Vandaar /
is alle inkleeding in individueele vormen of voorstellin- ///

gen schadelijk aan de zuivere kunstuitdrukking. Niette- /
 min, lijnen en kleuren scheppen noodwendig vormen. /
 En dus blijft het, zelfs met de meest zuivere beeldings- /
 middelen, steeds het groote vraagstuk alle vorming van /
 individueele vorm op te heffen door voortdurende te- /
 genstelling van lijn en kleur, d.i. door de verhoudings- /
 beelding. //

De zuivering der kunst door zuivering der beeldingsmid- /
 delen is dus steeds betrekkelijk. Evenwel is het een feit /
 dat hoe minder de vormen van individueele aard zijn, /
 hoe zuiverder de kunstuitdrukking is. //

De kunstcultuur, welke voert tot de zuiverste en meest /
 werkelijke uitbeelding van het eigenlijke van kunst, moest /
 noodwendig tot de “kunst zonder onderwerp” leiden. De /
 vormen die deze kunst gebruikt kunnen we “neutraal” /
 noemen daar zij geen beperkend karakter hebben. /
 De geometrische vormen kunnen we ook daartoe /
 rekenen door hun universeele uitdrukking. Als uiter- /
 ste doorvoering van opheffing van individueele /
 vorm kunnen de elkander rechthoekig snijdende /
 lijnen genoemd worden. Want daar is het de snijding /
 van lijnen die onvermijdelijk rechthoeken vormt. //

Op welke wijze de beelding zij, in kunst /
 moeten de beeldingsmiddelen niet domineeren. /
 Het is logisch dat de minst zeggende dezer middelen /
 ⟨+ dit⟩ het minst ⟨– domineeren⟩ doen.

Als we de kunstcultuur in de opeenvolgende perioden /
 nagaan, zien we dat zij een ontwikkelingsproces in- ///

houdt op eèn doel gericht en dat zij dit doel al meer /
 benadert. We zien dus de redelijkheid van alle opeen- /
 volgende kunstuitingen. De kunstcultuur toont ons eerst /
 – tot op het Impressionisme – een constructie van na- /
 tuurlijke vorm en kleur en deze tot op het hoogste peil /
 doorgevoerd. Dan een destructie (– tot h) van deze beeldings- /
 middelen tot en met het Cubisme. Vervolgens een /
 destructie en constructie van de gedénaturaliseerde /
 vorm en kleur. (Cubisme en non-figuratieve kunst) //
 We zien een voortdurende verdieping der beeldingsmid- /
 delen : een komen tot meer rechtstreeksche, uitbeelding /
een sterkere → een sterkere uitbeelding van het eigenlijke van kunst. //
 Hiertoe heeft de schilderkunst en de beeldhouwkunst de /
 realiteit steeds min of meer vervormd. Tot op den mo- /
 dernen tijd bleef evenwel de natuurlijke vizie der dingen /
 min of meer gehandhaafd. Het Impressionisme was /
 reeds een grooten stap op den weg der werkelijke na- /
 tuurvervorming. Vele scholen gingen verder op den /
 door het Impressionisme ingeslagen weg voort. //
 Kort voor het Cubisme zien we een groote abstraheering /
 van de natuurlijke vorm en kleur. We zien het na- /
 tuurlijke modelee en de atmosfeer uit de beelding /
 verdwijnen. We zien reeds abstracte vormen. //
 Zoo zou men het decoratieve genaderd zijn, indien /
 niet de diepte der uitbeelding de kunstuiting op /
 het terrein van zuivere kunst gehouden had. //
 Na de genoemde vereenvoudiging en verstrakking der /
 beelding ontstond het Cubisme dat meer conseqwent /
 met de natuurlijk vizie brak en de dingen in hun ///

veelzijdigheid weergaf. Evenwel bleven de dingen nog /
 gehandhaafd totdat de non-figuratieve, de /
 kunst zonder voorstelling, deze vernietigde. We zien /
 dus in de kunstcultuur een voortdurende verdieping : /
 een gang naar meer objectieve, meer universele /
 beelding -- een komen tot meer klare uitbeelding /
 van het eigenlijke van kunst. //

Dat het mogelijk is alleen door lijn en kleur, in neutrale /
 vorm, een ontroerende schoonheidsuitdrukking te beelden /
 bewijst de bouwkunst van voorheen. Denken we slechts aan /
 de grootschheid dezer kunst welke de schoonheid der traditi- /
 onnele schilder- en beeldhouwkunst ver achter zich laat. /
 Niettemin heeft zij een zeer subjectieve kant. Veelal komt het /
 individueel gevoel sterk naar voren. Daarom is het zulk een /
 verblijdend verschijnsel dat de nieuwe rationnele architec- /
 tuur, gedrongen door de praktische eischen van dezen tijd /
 en geleid door het nieuwe materiaal, de subjectieve ge- /
 voelsuitdrukking zoo goed als uitsluit. Hoewel zij om /
 praktische en financiële redenen geen „kunst” kan zijn, is /
 zij veel nader bij universele kunstuitdrukking dan de /
 “bouwkunst” van voorheen. Want zij is nu, uit aesthetisch /
 oogpunt, geworden <- met>(+ zuivere) beelding van <- zuiv> ruimtever- /
 houding. Zoo is de nieuwe architectuur homogeen met /
 de nieuwe schilder- en beeldhouwkunst. Zij onderscheidt /
 zich allen van deze doordat zij niet alleen de organi- /
 sche en praktische eischen doet voorgaan maar van deze /
 uitgaat. Maar nieuwe architectuur, schilder- en /
 beeldhouwkunst hebben de middelen gemeen waardoor /
 het eigenlijke van kunst zuiver gebeeld kan /
 worden. //

maart '38 Piet Mondriaan. ///